

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm XXXII. In nostrâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

protestatus sit, tunc neque credendum est ipsis, quatenus pro protestante deposuerunt, ita explicat *Felinus. hic. n. 4.* ratio est, eum testes pro utraque parte veritatem, quam norunt, edicere debeant, iniquum esset, quod aliquis noller eis credi dicentibus contra se, & tamen credi dicentibus pro se.

CAPITVLVM XXXII.

In nostrâ.

PARAPHRASIS.

Controversiam, quam Archidiaconus contra Monachos quosdam habebat, Papa delegauit quibusdam iudicibus, iis receptis, quos utraque pars produxerat, testibus, eorum testimonia non tantum diuersa, sed etiam penitus aduersa esse cognouerunt, vt nescirent, pro qua parte iudicare deberent, quare causam cum attestationibus ad Pontificem remisissent, is rescribit non tantum ad multitudinem testium hinc inde productorum attendendum esse, sed multo etiam magis ad qualitatem, seu habilitatem, nec non depositiones eorum, quibus maior lux veritatis seu verisimilitudo inesse videatur, ita vt iudex motum animi seu assensum formare queat, ideoque si æqualis honestatis & existimationis videantur esse testes utrinque producti, tum pro Archidiacono, qui plures testes produxerat, iudicandum esse, sin verò testes ex parte Monachorum producti tantæ præeminentiæ sint, vt aliorum multitudini merito præferendi videantur, tunc Monachos à petitione Archidiaconi absoluendos esse.

SUMMARIVM.

1. Testibus pro utraque parte contraria deponentibus, ceteris paribus, causa ad iudicandam est ei parti, etiam actrici, quæ plures pro se testes habet.
2. Attendenda potissimum qualitas testium, an plebei, nobiles, rustici, persona viles.
3. Magnus numerus testium præferendus paucitati magis honestorum, nisi horum sit maximum excessus in honestate.

4. Attendendum etiam est ad qualitates depositionum.

5. Si numerus maior testium, qui ab una parte sunt producti, consentiat, probat; licet unus aut duo, sed pauciores numero contradicant. Hi tamen illorum fidem debilitant.

6. Testes utrinque producti si contraria deponent, vnius contradictio non destruit plenam probationem alterius partis. Plures testes ex una parte producti æque idonei, superant testes potiores alterius partis, in causis saltem civilibus, in criminalibus, & Matrimonii magna prudentiâ & cautelâ vti debet iudex.

NOT. Vn. testibus qui ex utraque parte producti sunt directe contraria deponentibus, si cætera paria sint, causa ad iudicandam est ei parti etiam Actrici, quæ plures testes pro se habet.

Aduerte 1. Quod dico etiam parti Actrici, nam alioquin si numerus testium & cætera omnia æqualia sint, tunc reus absolendus erit, cum eius causa fauorabilior esse censeatur, similiterque in dubio, seu si æquales ex utraque parte probationes allatæ videantur, pro causâ fauorabili pronuntian- dum, & vbi minus periculi subest, videlicet pro Matrimonio, libertate, religione, Ecclesiâ, pauperibus, vt annotauit *Gabriel. de probat. conclus. 4. n. 81. gl. hic verb. aduersa.*

Aduerte 2. Quod dixi: si cætera paria sint, attendendum esse ad numerum testium, at verò ante omnia & potissimum iudex attendere debet ad qualitatem testium iuxta *l. 3. de testibus. & l. Ob carmen 21. §. Si testes omnes. ff. eodem.* videlicet num in dignitate positi sint, an plebei, nobilesne, an rustici, aut ignobiles honestæ vitæ, an personæ viles, diuitiæne, an pauperes, vel pecuniæ cupidi, amici, an inimici, viri, an mulieres, Clerici, an laici, senes, an iuuenes &c. vt videre est apud *Gabriel. l. c. Abbatem hic. n. 1. Felinum. n. 2.* vbi cum Hostiensis hic adiunt duobus viris honestis ac probatæ vitæ plus credendum esse, quàm aliis 100. villibus ex aduerso deponentibus, id verò intelligi debet, si maximus excessus sit in honestate. Alioquin verò magnus numerus te-
stium.

stium præferetur paucitati testium magis honestorum, secundum *Bart. in cit. l. Ob carmen. gl. in c. Monachus. 9. verb. quorum. dist. 77.* ubi ait, quod tantum valeat testimonium quatuor Clericorum, quantum 6. laicorum.

4 Deinde attendendum est ad qualitates depositionum, siquidem verisimiliora ac negotio aptiora deponentibus, facilius credendum est juxta *c. verisimile. 5. de præsumpt.* ubi dicitur maiorem probationem ab eo requiri, qui non verisimilia, aut insolita asserit.

Porro circa contradictionem testium ex doctrinâ glossæ, & aliorum Canonistarum hinc, verb. aduersa ita distinguendum videtur: vel loquimur in casu, cum testes ex vnâ parte producti inter se contradicunt, tunc nullam probationem efficiunt, quia vnus alterius dictum infringit & eneruat, sicuti docent *DD. in l. Qui falso. 16. de testibus. l. Eis. 27. ff. ad l. Corneliam de falsis. Mascard. concl. 2361. Farin. q. 65. principio.* imò quod tales testes puniri debeant tanquam criminis falsi ac perituri Rei, significatur in *cit. legibus.* id tamè intelligi debet, quod se suspectos reddant, ideòq; examinari ac torqueri possint, præsertim pars ea, quæ minus verisimilia deponit, uti docet *Clarus lib. 5. sentent. §. Falsum. n. 6. Farinac. n. 9.*

Ceterùm id difficile est, si duo vel tres testes producti consentiant, vnus autem seu tertius vel quartus illis contradicat & quidem in substantiâ negotii, quod ideò addo, quia si in accidentalibus ad rei, quæ gesta est, veritatem parum aut nihil pertinentibus, v. g. si in die, vel mense, quo contractus institutus sit, dissentiant testes, probationi plerumque officere non debet, uti docet *gl. cit. §. Si testes omnes. verb. assistit,* & alii *DD. apud Farin. n. 16.*

5 Ad dictam autem difficultatem *gl. hic. verb. aduersa. Abbas in c. Cum causam. n. 17. hoc tit.* & plerique Canonistæ existimant, numerum maiorem testium consentientium probare, tametsi vnus, aut duo, sed pauciores numero contradicant. Verò tamen negari non potest, ex tali contradictione testimonium aliorum consentientium fidem debilitari, ut proinde minor & infirmior proba-

tio censeatur: idque maximè in casu nostro, cum testes contradicentes ab vnâ parte v. g. auctore producti sunt, voluisse enim censetur auctor, ut omnibus ac singulis fides habeatur, si de falsitate conuinci nequeant, quâ de re videri potest & *Imola. n. 4. hoc tit.*

6 Velloquimur in casu, cum testes contra-ria seu aduersantia deponentes hinc inde producti sunt, tunc omnes *DD.* fatentur, quod testis vnus contradictio non destruat probationem plenam partis alterius, quam facit per duos testes integros, item quod plures testes si æquè idonei sint & ex vnâ parte producti, superent testes potiores ex alterâ parte productos, uti supra in hoc capitulo dixi, & colligitur ex *c. Cum in tua. 44. hoc tit.* & hæc quidem rectissimè dicuntur in causis civilibus, quippe in quibus iudex exactâ certitudinem requirere, sed ei parti litigantium victoriam tribuere debet, quæ probabilis suam causam tuetur, ita ut iudex motum animi sui siue assensum intellectus rationabiliter, saltem opinatiuè inclinare possit, quod iustam causam habeat, juxta ea quæ dixi *lib. 1. Th. Mor. Tract. 1. ubi de iudice.* at verò in causâ criminali, præsertim si agatur de vitâ hominis, ubi luce meridiana clariore probationes requiruntur, & quæ omnem moralem dubitationem excludunt; item in causâ matrimonii, si agatur de eius dissolutione, res ista non caret difficultate, nam si ex vnâ parte sint v. g. 3. vel 4. testes, qui deponant de crimine, aut impedimento dirimente, ex alterâ verò sint duo testes omni exceptione maiores, qui directè contrarium deponant, negari non potest, quin triū vel 4. illorum testium, quamuis paræ honestatis sint, depositio debilitetur ac minuatur, prout annotatum etiam reperies apud *Felinum. hic.* consequenter magna hic prudentia & cautione iudex uti debet.

CAPITVLVM XXXIII.

Tam litteris.

PARAPHRASIS.

Electiōni Episcopi Lucani opposuerūt se Archi-